

Kommenteret høringsnotat

Høringsnotat med kommentarer vedrørende udkast til forslag til Lov om ændring af forskellige lovbestemmelser om ansøgninger, anmeldelser, anmodninger, meddelelser og erklæringer til offentlige myndigheder (Overgang til obligatorisk digital selvbetjening for borgere for så vidt angår ansøgning om økonomisk fripladstilskud, meddelelse om valg af læge, ansøgning om navngivning og navneændring, indgivelse af erklæring om faderskab, anmeldelse af cykeltyveri m.v.)
(L 198)

1. Indledning

Formålet med lovforslaget er at stille krav om, at borgere, der kan, skal anvende de digitale selvbetjeningsløsninger, som den offentlige myndighed stiller til rådighed, når borgeren skal ansøge, anmelde, indberette mv. på de konkrete områder, der er omfattet af lovforslaget.

Lovforslaget er led i udmøntningen af den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi 2011-2015. Lovforslaget er anden af i alt fire bølge af områder, der overgår til obligatorisk digital selvbetjening. Med lov nr. 558 af 18. juni 2012 indførtes obligatorisk digital selvbetjening for områder i første bølge.

Lovforslaget har været i høring i perioden 19. december 2012 til 17. januar 2013. Samtlige hørte parter fremgår af afsnit 4 "Oversigt over høringsparter".

Følgende eksterne høringsparter har fremsendt bemærkninger til udkastet til lovforslaget:

Advokatsamfundet, ATP, BL - Danmarks Almene Boliger, Danmarks Kordegneforening, Dansk Energi, Danske Bedemænd, Danske Handicaporganisationer, Datatilsynet, Den katolske Kirke, DI ITEK, Dansk Sygeplejeråd, HK-Landsklubben Danmarks Domstole, IT-Branchen, IT-Politisk Forening, KL - Kommunernes Landsforening, Landbrug & Fødevarer, Landsforeningen af Menighedsråd, LO - Landsorganisationen i Danmark, LOS - Landsforeningen af opholdssteder, botilbud og skolebehandlingstilbud, Odense Kommune, Rigspolitiet, Socialpædagogernes Landsforbund, Statens Kunstfond, Statens Kunstråd, Statens Kunstråds repræsentantskab, Ældre Sagen og Aalborg Kommune.

Følgende eksterne høringsparter har oplyst, at de ingen bemærkninger har: Akademisk Arkitektforening, Børnesagens Fællesråd, Danmarks Privatskoleforening, Danmarks Provsteforening, Dansk Arbejdsgiverforening,

FDL – frie danske lastbilsvogmænd, Finanssektorens Arbejdsgiverforening, FOA – Fag og Arbejde, Forbrugerombudsmanden, FSR – danske revisorer, Københavns Byret, Landsforeningen af 10. Klasseskoler i Danmark, Patientombuddet, Post Danmark, Vestre Landsret, Østre Landsret, Aarhus Universitet.

Finansministeriet kan henvise til høringssvarene for en fuldstændig gengivelse af de synspunkter indgivet under høringen.

Langt hovedparten af høringssvarene giver overordnet en positiv tilbagemelding til sigtet med lovforslaget. Flere høringssvar giver udtryk for, at det potentiale, der ligger i øget digitalisering, skal udnyttes, og at øget digitalisering kan give bedre service og gøre det offentlige lettere tilgængeligt for borgerne.

De væsentligste bemærkninger fra de hørte eksterne parter gennemgås og kommenteres nedenfor i afsnit 2 ”Høringssvar med generelle bemærkninger til lovforslaget” inddelt i overordnede emner og i afsnit 3 ”Høringssvar med bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser”.

Høringssvarene indeholder ikke forslag til konkrete ændringer af formuleringen af lovforslagets lovbestemmelser og har heller ikke givet anledning hertil. Høringen har alene givet anledning til enkelte præciseringer og justeringer af lovforslagets almindelige lovbemærkninger.

Hovedparten af høringssvarene har fokus på, at de offentlige myndigheder skal sikre, at der tages tilstrækkeligt hensyn til borgere med særlige behov ved hjælp og vejledning samt ved muligheden for at undtage borgeren fra det digitale krav. Der er tillige fokus på sikkerhed og selvbetjeningsløsningernes indretning, herunder tilgængelighed og brugervenlighed.

Det bemærkes, at hovedparten af de fremførte bemærkninger også var temaer ved høringen over den første lov nr. 558 af 18. juni 2012 om obligatorisk digital selvbetjening (L 159). Der er i vid udstrækning taget højde herfor i lovbemærkningerne.

I det videre arbejde med at udmønte digitaliseringsstrategien og i den praktiske håndtering heraf, vil Digitaliseringsstyrelsen søge en løbende inddragelse af de relevante parter.

2. Høringssvar med generelle bemærkninger til lovforslaget
Kommenteringen af de væsentligste høringssvar vil ske med udgangspunkt i følgende overordnede opdeling:

- 2.1. Hjælp, vejledning og undervisning
- 2.2. Særlige forhold
  - 2.2.1 Hensynet til borgere med særlige behov
  - 2.2.2. Vurderingen af hvem der kan undtages
  - 2.2.3 Registrering af hvem der undtages
  - 2.2.4 Alternative kommunikationskanaler
  - 2.2.5 Manglende adgang til PC og dækning
  - 2.2.6 Klageadgang
- 2.3. Krav til selvbetjeningsløsningen
  - 2.3.1 Sikkerhed, persondatolov og digital signatur
  - 2.3.2 Brugervenlighed og tilgængelighed
  - 2.3.3 Mulighed for genbrug af data
  - 2.3.4 Mulighed for kvittering
  - 2.3.5 Fuldmagtsløsning
  - 2.3.6 Bilag og efterfølgende oplysninger
- 2.4. Økonomiske og administrative konsekvenser og potentiale

2.1. Hjælp, vejledning og undervisning

Ældre Sagen anfører, at der skal tilbydes tilstrækkelig vejledning og support, også udenfor normal åbningstid, og at der skal fokus på undervisning i it-færdigheder og etableres demomiljøer.

Danske Handicaporganisationer (DH) finder, at det vigtigt, at der er den nødvendige hjælp at hente for mennesker med handicap.

Dansk Sygeplejeråd foreslår, at det indskræpes, at svage og udsatte borgere ikke må få en ringere service end andre.

HK-Landsklubben Danmarks Domstole udtrykker bekymring for, om borgerne kan få tilstrækkelig hjælp, hvis digitaliseringen medfører personalereduktioner, nedskæring på åbningstid og telefonbetjening samt nedlæggelse af borgerservicecentre.

Advokatrådet anfører, at det er vigtigt med brugervenlig support og foreslår, at der etableres et fællesoffentligt og landsdækkende telefonsupportcenter, så henvendelse ikke alene kan ske på borgerservice og biblioteket i den almindelige begrænsede åbningstid.

LO anfører, at obligatorisk digital selvbetjening ikke må forringe betjeningen af borgerne, borgernes retssikkerhed samt at det offentlige fortsat har en vejledningspligt.

Rigspolitiet anfører, at politiet ikke finder, det hensigtsmæssigt at indrette politistationer som en slags borgerservicecenter, men at borgerne selvfølgelig kan søge råd og vejledning hos politiet.

KL foreslår en præcisering af, at myndigheder kun har pligt til at hjælpe og vejlede borgerne inden for de opgaveområder, som den pågældende myndighed har ansvaret for.

Kommentar:

Finansministeriet skal understrege, at de offentlige myndigheder fortsat skal leve op til de almindelige forvaltningsretlige regler og principper, herunder vejledningspligten, og sikre, at alle borgere får den behandling, de har ret til. Myndighederne skal yde den fornødne vejledning og hjælp til de borgere, herunder borgere med handicap, der har brug for hjælp til at udfylde en ansøgning efter samme retningslinjer som i dag. Dette gælder uanset, om der kan ansøges mundtligt, på blanket eller digitalt, hvilket også er beskrevet i lovforslagets almindelige bemærkninger afsnit 4.2.2 Hjælp og vejledning. Det ændrer lovforslaget ikke på.

Det vil blive tydeliggjort i lovforslagets almindelige bemærkninger afsnit 4.1 Lovforslagets udformning at lovforslaget ikke ændrer på, borgernes rettigheder efter anden lovgivning eller efter de love, der er omfattet af lovforslaget, eksempelvis ret til ydelser efter serviceloven.

Finansministeriet vil justere lovforslagets almindelige bemærkninger afsnit 4.2 Generelt for obligatorisk digital selvbetjening så det tydeligere fremgår, at den enkelte myndighed alene er ansvarlig indenfor eget fagområde.

Finansministeriet kan oplyse, at lovforslaget ikke stiller krav til indretningen af politistationer, men at det forudsættes at politiet sikre hjælp og vejledning.

Finansministeriet skal bemærke, at det er op til den enkelte offentlige myndighed, herunder kommune, hvordan de vil tilrettelægge deres serviceniveau vedrørende åbningstider. Som det fremgår af lovforslagets almindelige bemærkninger afsnit 4.2.2 Hjælp og vejledning tilbydes allerede i dag yderligere telefonisk vejledning på borger.dk's telefonkontaktcenter på telefonnummer 1881. Her kan borgeren få svar på, hvor borgeren skal henvende sig i det offentlige, og få hjælp til at benytte borger.dk. Kontaktcentret har åbent mandag til fredag fra klokken 8 til 18. Muligheden for yderligere tiltag, i retning af at effektivisere borgerbetjeningen ved eventuelt at etablere et fællesoffentligt og landsdækkende telefonsupportcenter med udvidet åbningstid, undersøges pt. i regi af Digitaliseringsstyrelsen.

Finansministeriet kan tilføje, at det er den enkelte myndighed, herunder kommunen, der som i dag er ansvarlig for, at medarbejderne har de rette kompetencer til at servicere borgerne indenfor gældende lovgivning.

Digitaliseringsstyrelsen samarbejder med blandt andet biblioteker, borgerservicecentre, ældreorganisationer og oplysningsforbund om at tilbyde, blandt andre it-svage borgere, undervisning og vejledning i brugen af it og centrale offentlige digitale løsninger. Dette sker i regi af "Lær mere om it"-netværket. Der gennemføres landsdækkende kampagner som den årlige "Seniorsurf-dag" og "Get Online Week", der har til formål at introducere særligt ældre borgere til internettet på lokale biblioteker, aktivitetscentre, datastuer mv. Ligeledes har de generelle kampagner, blandt andet i forbindelse med første bølge af digital selvbetjening, resulteret i en række støttetiltag i form af kurser mv. Ligesom der er udarbejdet videoguides og vejledninger for udvalgte løsninger, som præsenteres på borger.dk, når borgeren tilgår løsningen.

Fra foråret 2013 arbejdes der på, om der kan stilles et fællesoffentligt demomiljø til rådighed, der blandt andet kan anvendes i forbindelse med undervisning af it-svage og telefonsupport. Demomiljøet er et fiktivt undervisningsunivers, som er bygget op om forskellige livssituationer, så kursusdeltagere, undervisere eller medarbejdere kan navigere rundt og lære løsningerne at kende uden at skulle logge på med eget NemID. Det er hensigten, at de enkelte myndigheder, i det omfang det er relevant, skal kunne udvikle demoløsninger og koble det til et eventuelt fællesoffentlige demomiljø.

2.2. Særlige forhold

2.2.1 Hensynet til borgere med særlige behov

Ældre Sagen foreslår, at det skal være frivilligt, om borgeren benytter digital selvbetjening. Ældre Sagen påpeger, at borgere, der ikke er digitale, fortsat skal have en værdig og lige behandling, og at det skal være klart, hvilke personer, der kan undtages.

Advokatrådet forudsætter, at vurderingen af, hvornår der kan dispenseres fra digital selvbetjening, ikke håndhæves restriktivt, så det sikres, at alle fortsat har en reel mulighed for at rette henvendelse til det offentlige.

Socialpædagogernes Landsforbund understreger behovet for at tage hensyn til de borgere, der er ude af stand til at klare digital selvbetjening, for eksempel fordi de er svært udviklingshæmmede.

HK-Landsklubben Danmarks Domstole påpeger, at lovforslaget ikke må medføre, at borgeren taber sine rettigheder til forskellige ydelser eller tilbud, hvis borgeren ikke kan ansøge mv. digitalt eksempelvis, hvis borgeren er uden fastbopæl, netværk mv.

LO anfører, at lovforslaget ikke må forringe borgernes retssikkerhed eller borgernes ret til forskellige ydelser. Det er ifølge LO uklart, i hvilket omfang, der vil blive givet dispensation på de forskellige selvbetjeningsløsninger.

IT-Branchen foreslår, at myndighederne kun i absolutte undtagelsestilfælde skal gøre brug af undtagelsesbestemmelserne.

KL foreslår, at der sikres konsistens i lovbemærkningernes beskrivelse af, hvornår en myndighed kan eller skal afvise en ikke-digital ansøgning mv.

Kommentar

Finansministeriet skal bemærke, at de offentlige myndigheder fortsat skal leve op til de almindelige forvaltningsretlige regler og principper uanset hvilken kommunikationskanal borgeren benytter. Myndighederne skal give borgerne den rette service og sikre, at alle borgere får den behandling, de har ret til. Med lovforslaget ændres der ikke på dette. Med lovforslaget er det ikke hensigten at stille borgerne ringere, end tilfældet er i dag, eller at udelukke borgere fra ydelser.

Lovforslaget har som formål, at det skal være udgangspunktet, at den digitale selvbetjening er obligatorisk. Dette forudsættes tillige i den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi 2011-2015. Det vil derfor ikke være i tråd hermed at gøre det frivilligt at anvende de digitale selvbetjeningsløsninger.

Finansministeriet skal understrege, at lovforslaget lægger op til, at der skal tages særligt hånd om borgere med særlige behov, herunder eksempelvis borgere med et særligt handicap, socialt udsatte, hjemløse, udviklingshæmmede m.fl., der ikke selv kan søge digitalt. Det er i lovforslagets almindelige bemærkninger afsnit 4.2.3 Særlige forhold beskrevet, hvornår der eksempelvis kan foreligge særlige forhold, der gør at borgeren ikke kan ansøge digitalt. Det er hensigten at sikre, at de borgere fra disse grupper, der ikke kan ansøge digitalt, tilbydes en anden kommunikationskanal.

Finansministeriet kan henvise til, at det fremgår af den enslydende lovtekst i samtlige bestemmelser, at ansøgninger mv., der ikke indgives ved digital selvbetjening, afvises. Den offentlige myndighed skal således afvise en ikke-digital anmeldelse mv., medmindre der foreligger særlige forhold, der gør, at borgeren ikke kan ansøge digitalt, eller hvis myndigheden ud fra en samlet økonomisk vurdering helt ekstraordinært kan undlade at afvise ansøgningen.

Lovbemærkningerne justeres, så det fremstår mere enslydende.

2.2.2 Vurderingen af hvem der kan undtages

KL foreslår en præcisering af afvisningsbeføjelserne i forhold til ikke-digitale ansøgninger henhører under den relevante myndighed. KL foreslår tillige, at det præciseres, at myndigheden har mulighed for helt at fravælge medbetjening i forhold til anvendelse af en digital selvbetjeningsløsning, hvis myndigheden vurderer, at borgeren ikke vil kunne anvende løsningen på noget tidspunkt.

Ældre Sagen foreslår, at der tages udgangspunkt i borgerens egen vurdering, når det skal vurderes, om borgeren kan undtages.

Kommentar

Finansministeriet skal henvise til, at det af lovforslagets almindelige bemærkninger afsnit 4.2.3 Særlige forhold blandt andet fremgår, at den offentlige myndighed blandt andet skal lægge vægt på borgerens beskrivelse af egne evner og muligheder for at anvende it-værktøjer og eventuelle problemer med at søge om hjælp, når myndigheden skal foretage en vurdering af, om borgeren vil kunne ansøge digitalt. I visse tilfælde vil det være sådan, at den offentlige myndighed umiddelbart kan vurdere, at en borger ikke vil kunne ansøge digitalt, også selvom myndigheden ikke først har forsøgt medbetjening.

Finansministeriet vil justere lovforslagets almindelige bemærkninger afsnit 4.2.3 Særlige forhold, så det tydeligere fremgår, at det er den myndighed, som ansøgningen mv. skal indgives til, der har kompetencen til at afvise en ikke-digital ansøgning mv., såvel som til at vurdere, hvem der kan undtages.

2.2.3 Registrering af hvem der undtages

Ældre Sagen foreslår, at det registreres centralt, at en borger ikke kan anvende digitale løsninger.

ATP foreslår, at det skal være muligt at lægge andre offentlige myndigheders vurdering af, om der er grundlag for at tilbyde alternative kommunikationskanaler, til grund. Dette vil blandt andet være aktuelt for myndigheder, der ikke er fysisk tæt på borgeren (eksempelvis Udbetaling Danmark).

Kommentar:

Finansministeriet finder, at den måde hvorpå, der bedst tages konkret hensyn til borgere, der har særligt brug for støtte, er ved, at den relevante myndighed foretager et konkret skøn fra situation til situation, når en borger henvender sig. Der ligger også en vis smidighed heri. På denne måde kan også de borgere, der kan søge digitalt efter at have modtaget hjælp, med tiden blive mere fortrolige med it og lære at anvende de digitale løsninger.

På nuværende tidspunkt anser Finansministeriet det ikke for hensigtsmæssigt at give mulighed for generelle undtagelser via erklæringer eller at oprette en central registrering af borgere, der forventes ikke at kunne søge digitalt. Hvorvidt, det på et senere tidspunkt viser sig hensigtsmæssigt, vil indgå i overvejelserne med det fremadrettede arbejde med implementeringen af digitaliseringsstrategien, herunder implementering af serviceområder omfattet af Udbetaling Danmark i bølge 3 og 4.

Høringssvarene giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

2.2.4 Alternative kommunikationskanaler

Ældre Sagen anfører, at de alternative kommunikationskanaler, der tilbydes, bør være lettest muligt at anvende for de ikke-digitale borgere, og der bør tages højde for borgerens egne beskrivelse af evner og muligheder.

Kommentar

Finansministeriet skal bemærke, at det fremgår af lovforslagets almindelige bemærkninger afsnit 4.2.3 Særlige forhold, at det, i forbindelse med den offentlige myndigheds valg af alternativ kommunikationskanal, er en forventning om, at myndigheden tager hensyn til, hvilken kommunikationskanal, der i den konkrete situation kan anvendes af borgeren, hvis borgeren ikke kan ansøge digitalt.

Høringssvaret giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

2.2.5 Manglende adgang til PC og dækning

Ældre Sagen påpeger, at der skal sikres en ordentlig netdækning i hele landet.

Erhvervsorganisationen Landbrug & Fødevarer påpeger, at det er vigtigt, at der kan skaffes effektive bredbåndsforbindelser til alle dele af landet, og at manglende bredbåndsforbindelse skal give mulighed for at søge på anden måde end digitalt.

Kommentar:

Finansministeriet kan oplyse, at der er opmærksomhed på at sikre, at der er adgang til velfungerende it og netværksdækning, og at der er tilstrækkelig adgang til de digitale selvbetjeningsløsninger, herunder adgang til PC'er og andre platforme med dækning. Ifølge Danmarks Statistik 2012 har 89 pct. af danskerne mellem 16 og 89 år adgang til internet i hjemmet.

Erhvervs- og Vækstministeriet ved Erhvervsstyrelsen har til brug for besvarelse af høringssvaret oplyst, at det daværende IT- og Telestyrelsen i 2010 estimerede, at alle danske husstande og virksomheder kunne få en bredbåndsforbindelse på mindst 512 kbit/s downstream, og at det estimeres, at 99,9 pct. af de danske husstande og virksomheder medio 2012 kunne få bredbånd med en hastighed på mindst 2 Mbit/s downstream. I 2011 var det 99,5 pct.

Finansministeriet finder, at hvis, der er borgere, som ikke har anskaffet en bredbåndsforbindelse, kan disse henvende sig på borgerservice eller det lokale bibliotek, hvor der vil være mulighed for at benytte eller få hjælp til at benytte computere. Borgere med særlige behov vil, som det fremgår af lovforslaget, kunne undtages fra kravet om digital selvbetjening.

Høringssvarene giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

2.2.6 Klageadgang

Ældre Sagen foreslår, at der skal være klageadgang for alle serviceområderne til en central klageinstans, eksempelvis Ankestyrelsen, hvis man får afslag på grund af ”manglende særlige forhold”.

Socialpædagogernes Landsforbund finder, at det bør fremgå tydeligt, om en klage over en afvisning af en ikke-digital ansøgning om hjælpemidler efter servicelovens § 112, kan påklages.

Kommentar:

Finansministeriet skal henvise til, at lovforslaget ikke ændrer på muligheden for at indbringe klager over afgørelser truffet af de enkelte myndigheder efter reglerne i de særlove, der ændres med lovforslaget. Det er således op til den måde, de enkelte love er indrettet på, hvorvidt der er mulighed for at klage over afgørelserne.

Finansministeriet kan henvise til, at det fremgår af lovforslagets almindelige bemærkninger afsnit 3.1 Grundlæggende forvaltningsretlige principper, at en afgørelse om at afvise en ikke-digital ansøgning om støtte til hjælpemidler kan indbringes efter serviceloven.

Høringssvarene giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

2.3 Krav til selvbetjeningsløsningen

2.3.1 Sikkerhed, persondatalov og digital signatur

Ældre Sagen påpeger, at de digitale selvbetjeningsløsninger skal leve op til kravene i Persondataloven.

Datatilsynet foreslår, at det indføres i bemærkningerne, at sikkerheden på de computere, der benyttes af borgerne eller hos de medarbejdere, der bistår borgerne, til enhver tid har et tilstrækkeligt niveau, og at det er relevant at opsætte computerne således, at der ikke er administratorrettigheder for borgerne. Datatilsynet foreslår, at det præciseres i lovforslaget, at persondatalovens sikkerhedskrav er uddybet i sikkerhedsbekendtgørelsen.

IT-Politisk Forening rejser i sit høringssvar en række konkret kritikpunkter i sit afsnit ”Kravet om OCES NemID (privatliv og sikkerhed)” samt en række overordnede kritikpunkter i forhold til borgernes mulighed for frit at kunne vælge, hvilken software borgeren ønsker at afvikle på sin egen computer i sit afsnit ”Utilstrækkelige krav om tilgængelighed og borgernes mulighed for at bruge den offentlige selvbetjening”. Nedenfor besvares kritikpunkterne under gengivelsen af hvert enkelt punkt.

Kommentar:

Finansministeriet skal bemærke, at det blandt andet fremgår af lovforslagets almindelige bemærkninger afsnit 3.2 Persondataskyttelse, at de offentlige

myndigheder, som det også er tilfældet i dag, vil skulle iagttage persondataloven ved deres virke og håndtering af oplysninger samt ved udvikling og implementering af digitale selvbetjeningsløsninger.

Finansministeriet vil i lovforslagets almindelige bemærkninger opdatere henvisningen til sikkerhedsbekendtgørelsens seneste ændring, og indføje, at Persondataloven tillige skal iagttages, når de offentlige myndigheder eksempelvis stiller en computer til rådighed for borgerne.

Finansministeriet har følgende kommentarer til IT-Politisk Forenings hørings svar: I hørings svarets afsnit "Kravet om OCES NemID (privatliv og sikkerhed)" rejser IT-Politisk Forening en række konkrete kritikpunkter.

"Vi finder fortsat, at NemID-tvungen er problematisk, dels af hensyn til privatlivsbeskyttelsen, dels på grund af borgernes IT-sikkerhed."

Finansministeriet kan henvise til tidligere svar på Kommunaludvalgets spørgsmål 1 (L159) og spørgsmål 2 (L160) af 24. april 2012.

"Vi vil dog samtidig benytte lejligheden til at anbefale, at brugen af Java i webbrowseren eksplicit forbydes i udbudsmaterialet, når den digitale signatur efter OCES standarden skal sendes i udbud næste gang"

Finansministeriet kan henvise til tidligere svar på Kommunaludvalgets spørgsmål 1 (L159) og spørgsmål 2 (L160) af 24. april 2012 vedrørende brugen af Java. Hertil kan tilføjes, at et forbud mod Java, når NemID løsningen skal genudbydes, ifølge udbudsreglerne ikke er muligt. Beslutninger af denne art kan ikke træffes på forhånd.

"Det er besværligt, og ikke videre hensigtsmæssigt, når der er tale om hardware som skal bruges af danske borgere (webbutikken angiver i øvrigt prisen eksklusiv moms selv om den pågældende vare kun sælges til forbrugere)."

På nemid.nu er der offentliggjort en dansksproget vejledning, der beskriver købsprocessen for NemID på hardware, således at borgere, der ikke behersker det engelske sprog, lettere kan købe deres hardware. Nets DanID har forsøgt at få en dansk webshop til at tage produktet ind, men det er desværre ikke lykkedes endnu. Digitaliseringsstyrelsen samarbejder med Nets DanID om at løse denne udfordring.

"Vi finder det også kritisabelt, at borgerne i det hele taget skal betale for at få deres private nøgle tilbage fra DanID."

Det har aldrig været hensigten eller planen, at NemID på hardware skal være gratis. Det er kontraktligt aftalt, at NemID på hardware tilbydes til de borgere, der er interesserede i denne løsning og ønsker at betale herfor. NemID med nøglekort

er et gratis alternativt til NemID på hardware, som den offentlige sektor har valgt at frikøbe.

”Endvidere vil vi gøre opmærksom på, at NemID på hardware ikke understøtter Linux.”

På nemid.nu kan brugerne finde det nødvendige programmel (drivere) for at kunne bruge NemID på hardware. Programmelet forefindes for de gængse operativsystemer, herunder Linux (https://www.nemid.nu/support/nemid_paaHardware/vejledninger/installer_driver/).

”Seneste version af Windows og Mac OS understøttes i øvrigt heller ikke.”

Der henvises til ovenstående svar. Hertil kan tilføjes, at Windows 8 og MacOSX 10.8 forventes at være understøttet primo februar 2013. Dette fremgår af nemid.nu (https://www.nemid.nu/support/nemid_paaHardware/vejledninger/installer_driver/).

I høringsvarets afsnit ”Utilstrækkelige krav om tilgængelighed og borgernes mulighed for at bruge den offentlige selvbetjening” rejser IT-Politisk forening en række overordnede kritikpunkter i forhold til borgernes mulighed for frit at kunne vælge, hvilken software borgeren ønsker at afvikle på sin egen computer. Nedenfor kommenteres kritikpunkterne samlet:

Finansministeriet kan oplyse, at den eksisterende aftale mellem Regeringen, KL og Danske Regioner om indførelsen af åbne standarder i det offentlige omfatter syv konkrete sæt af standarder (<http://www.digst.dk/Arkitektur-og-standarder/Standardisering/AAbne-standarder-politisk-baggrund/Aftale-mellem-Regeringen-KL-og-Danske-Regioner>)

Herudover er der opnået politisk enighed om også at stille obligatorisk krav om anvendelse af dokumentformatet PDF/A-1, når offentlige myndigheder sender tekstdokumenter, som ikke skal redigeres, til borgere eller virksomheder, samt når myndighederne publicerer dokumenter på deres hjemmesider (<http://www.digst.dk/Arkitektur-og-standarder/Standardisering/AAbne-standarder-politisk-baggrund/Konklusionspapir/Konklusionspapir-om-anvendelsen-af-aabne-standarder-for-software-i-det-offentlige>).

Alle standarderne er obligatoriske under forudsætning af udgiftsneutralitet og "følg eller forklar-princippet".

Det følger af den politiske enighed om de åbne standarder, at kravene er opstillet for at skabe interoperabilitet mellem systemer og valgfrihed for systembrugerne. Der er dog hverken aftalt obligatoriske standarder for Java bytecode eller pdf-

applikationer, og de specifikke teknologivalg tages i de enkelte systemimplementeringer ud fra en afvejning af en række forhold, herunder teknologisk modenhed, økonomi, sikkerhed mv.

Høringsvaret giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

2.3.2 Brugervenlighed og tilgængelighed

Ældre Sagen understreger, at de digitale selvbetjeningsløsninger skal være brugervenlige, herunder at det skal være muligt at logge på med NemID på mobile platforme, og at løsningerne bør standardiseres, så de er ens for alle kommuner.

Danske Handicaporganisationer (DH) finder, at det er vigtigt, at de digitale selvbetjeningsløsninger er brugervenlige og tilgængelige for personer med handicap, og at løsningerne lever op til de standarder og retningslinjer, der findes for tilgængelighed. DH foreslår, at dette reflekteres yderligere i bemærkningerne til dette lovforslag.

Kommentar:

Finansministeriet skal henvide til, at det allerede fremgår af lovbemærkningerne, at det forudsættes, at de relevante offentlige myndigheder sikrer, at de digitale selvbetjeningsløsninger er brugervenlige og tilgængelige, og at Digitaliseringsstyrelsen følger op på i hvilket omfang, myndighedernes løsninger lever op til kravene for obligatorisk digital selvbetjening. For at understøtte myndighedernes arbejde vil Digitaliseringsstyrelsen i regi af udmøntningen af digitaliseringsstrategien udarbejde og vedligeholde en vejledning med anbefalinger til løsningernes brugervenlighed og tilgængelighed samt løbende overveje behovet for særskilte initiativer, hvis der måtte opstå behov herfor.

Den offentlige myndighed skal sikre, at personer med handicap, der af den ene eller anden årsag ikke kan få adgang til tilgængelige selvbetjeningsløsninger – uanset, om det er på grund af manglende tilgængelighed eller manglende bevilling af hjælpemidler efter serviceloven, vil kunne få anvist en anden måde at ansøge på, som naturligvis skal kunne anvendes af borgeren.

Finansministeriet kan nævne, at det som led i aftalen mellem stat, kommuner og regioner om obligatoriske, åbne standarder i det offentlige siden 1. januar 2008, har været et krav for offentlige myndigheder at sikre, at deres hjemmesider, samt indhold på disse, overholder WCAG-standarden for tilgængelig information på nettet. Digitaliseringsstyrelsen vil løbende vurdere løsningernes egnethed i forhold til den gældende standard for tilgængelighed. Finansministeriet vil i samarbejde med de enkelte myndigheder medvirke til at sikre, at de løsninger, der af de enkelte myndigheder lægges på borgerportalen borger.dk, lever op til kravene om tilgængelighed. EU-kommissionen har i øvrigt i december 2012 fremsat direktivforslag med henblik på at sikre tilgængeligheden af offentlige hjemmesider i medlemslandene inden 2015. Forslaget er nu under forhandling og kan få betydning for den fremtidige tilstand på området.

Der er i fællesoffentligt regi etableret en række fælles infrastrukturkomponenter (NemID, NemLog-in, Borger.dk, mv.), som understøtter myndighedernes mulighed for at tilvejebringe sammenhængende løsninger, hvor borgeren alene skal forholde sig til én sikkerhedsløsning og nemt kan finde selvbetjening på borger.dk uafhængigt af den bagvedliggende myndighedsstruktur.

Der er efterspørgsel efter NemID på smartphone eller tablet. Digitaliseringsstyrelsen samarbejder med finanssektoren om at gøre det muligt at frigøre NemID fra Java-teknologien, hvilket vil betyde, at NemID også vil kunne anvendes på mobile platforme med samme sikkerhedsniveau som i dag. Der er nu igangsat et forprojekt, der skal forberede og kvalificere et kommende projekt om at udvikle NemID-klienten i JavaScript. Forprojektet forventes afsluttet i april 2013.

Høringssvarene giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

2.3.3 Mulighed for genbrug af data

Ældre Sagen opfordrer til, at myndighederne bliver bedre til at genbruge allerede indsamlede data, så borgerne slipper for flere indberetninger.

DI ITEK efterlyser en højere grad af fokus på krav om genbrug af data i den offentlige sektor.

Finansministeriet kan oplyse, at KL og regeringen i efteråret 2012 indgik aftale om gennemførelse af et grunddataprogram. I grunddataprogrammet sættes der fokus på at forbedre og forbinde de offentlige grunddataregistre og give private aktører fri adgang til grunddata. Følgende offentlige grunddata er på nuværende tidspunkt del af programmet: Personer, virksomheder, ejendomme, adresser og geodata. Det skønnes, at forbedringen af disse data vil skabe det største potentiale for genbrug og dermed den største værdi for både offentlige og private aktører.

Høringssvarene giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

2.3.4 Mulighed for kvittering

Ældre Sagen finder, at borgere skal modtage kvittering ved brug af selvbetjeningsløsningerne.

Kommentar:

Finansministeriet er enig i, at en tydelig kvittering ved endt selvbetjening er en god service til borgere. På denne baggrund er der i regi af den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi for 2011-2015 aftalt, at krav om kvittering ved endt selvbetjening vil indgå, som en anbefaling til offentlige selvbetjeningsløsninger i kommende vejledning om offentlige selvbetjeningsløsninger. Det vil være den enkelte offentlige myndighed, der, ved valg af hvilken digital selvbetjeningsløsning

myndigheden stiller til rådighed, skal sikre, at systemet kan generere en kvittering. Det forudsættes, at den valgte løsning lever op til eventuelle fastsatte fællesoffentlige standarder.

Høringssvaret giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

2.3.5 Fuldmagtsløsning

Ældre Sagen finder, at det skal være muligt at afgive en digital fuldmagt.

Socialpædagogernes Landsforbund efterlyser, at det klart fremgår, hvilken rolle medarbejdere, der arbejder med social støtte for de pågældende borgere, har i borgernes digitale kontakt med det offentlige, herunder muligheden for at støtte borgerne i brug af NemID, hvilket er særligt relevant ved ansøgning om hjælpemidler efter servicelovens § 112.

Kommentar:

Finansministeriet kan oplyse, at der er igangsat et arbejde med at etablere en fællesoffentlig digital fuldmagtsløsning, som det fremgår af lovforslagets almindelig bemærkninger afsnit 3.1 Grundlæggende forvaltningsretlige principper, forventes at kunne blive taget i brug i 2013. Reglerne for NemID udelukker, at man må bruge en andens NemID, da man som NemID ejer ikke må overlade sit password eller nøglekort til andre. Indtil de enkelte myndigheder har implementeret en tilstrækkelig digital fuldmagtsløsning, håndteres fuldmagter som hidtil og i overensstemmelse med forvaltningslovens § 8.

Høringssvarene giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

2.3.6 Bilag og efterfølgende oplysninger

ATP foreslår, at det præciseres, hvorvidt forslaget alene omfatter nyansøgninger eller også omfatter efterfølgende ændringer, for eksempel nye faktuelle forhold hos borgeren i form af for eksempel samlivs- eller indtægtsforhold.

KL foreslår, at det bør fremgå tydeligt på de enkelte lovområder, hvorvidt dokumentation er omfattet af digital selvbetjening, herunder indkomstdokumentation. KL foreslår, at e-Indkomstregistreret kan lægges til grund for indkomstdokumentation for de opgaveområder, hvor det vurderes relevant.

Kommentar:

Finansministeriet kan oplyse, at det afhænger af lovgivningen på de enkelte sagsområder og indretningen af de enkelte selvbetjeningsløsninger, hvorvidt og i hvilket omfang øvrige oplysninger og nye faktuelle forhold af betydning for ansøgningen, herunder dokumentation og øvrige bilag i tilknytning til ansøgningen, kan eller skal indgives ved anvendelse af den digitale

selvbetjeningsløsning. Eksempelvis er det beskrevet i bemærkningerne vedrørende § 3 om ændring af dagtilbudsloven, at indkomstdokumentation og ændringer i indkomsten på området for ansøgning om økonomisk fripladstilskud til en plads i dagtilbud og i fritidshjem er omfattet af kravet om digital selvbetjening.

Lovforslagets almindelige bemærkninger om ansøgningens omfang og bilag i afsnit 4.1 Lovforslagets udformning vil blive justeret.

For så vidt angår anvendelse af e-Indkomstregisteret ændrer lovforslaget ikke på muligheden for på de enkelte områder, hvor dette er muligt, at indhente bidrag til belysning af indkomsten via digitale registre, for eksempel e-Indkomstregisteret. Der er som led i den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi 2011-2015 igangsat et arbejde med i højere grad at sikre anvendelse af oplysninger fra e-Indskomsregistret.

2.4 Økonomiske og administrative konsekvenser og potentiale

LO påpeger, at det er afgørende, at digitalisering sker på et velovervejet grundlag med analyser af de økonomiske, organisatoriske og personalemæssige konsekvenser såvel som konsekvenser for borgerne og opgaveløsningen. LO anfører, at det er uklart i hvor høj grad det administrative arbejde i forbindelse med dispensationerne er indregnet i beslutningsgrundlaget, og i hvor høj grad beredskab i tilfælde af systemnedbrud er indregnet. LO er bekymret for, om besparelspotentialet er korrekt opgjort, og finder, at der løbende bør følges op på, om forudsætningerne bag besparelspotentialet holder. LO foreslår samtidig, at der bør ske en opfølgning på, hvordan de nye digitale løsninger påvirker såvel borgerne som medarbejdere. LO opfordrer til, at yderligere materiale, end det der allerede kan tilgås på Digitaliseringsstyrelsens hjemmeside om baggrunden for de potentielle effektiviseringsgevinster offentliggøres. Endelig mener LO, at digitaliseringens konsekvenser i form af organisatoriske ændringer, personaletilpasninger og behov for efter- og videreuddannelse af medarbejderne bør vurderes nøje og forhandles med medarbejderne og deres faglige repræsentanter.

HK-Landsklubben Danmarks Domstole finder, at målet om, at 80 pct. skal være digitale i 2015 kræver et væsentligt løft af kvaliteten af it-løsningerne og uddannelse af de offentlige ansatte, hvilket kræver forøgelse af bevillingerne til indkøb og drift af it-løsninger.

Ældre Sagen finder ikke, at de økonomiske konsekvenser for de borgere, der ikke i dag har en PC og ikke anvender internettet, er belyst, herunder merudgiften til anskaffelse og vedligeholdelse og internetforbindelse mv.

Kommentar:

Finansministeriet kan oplyse, at de økonomiske konsekvenser af lovforslaget blandt andet er udarbejdet i samarbejde med KL, Danske Regioner og de statslige

myndigheder med henblik på at tilvejebringe det fornødne grundlag til at kunne realisere økonomiske gevinster ved digitalisering.

I analysen er der blandt andet taget højde for, at der i indfasningsperioden må forventes at komme en del flere henvendelser til de offentlige myndigheder vedrørende digitalisering i en overgangsperiode, indtil borgerne har vænnet sig til, at de digitale løsninger gøres obligatoriske. Der er i den forbindelse forudsat, at ca. 25 pct. flere borgere vil henvende sig det første år, ligesom der er taget højde for, at gennemsnitligt 20 pct. af borgerne vil skulle ansøge på en anden måde end digitalt.

Det er endvidere forudsat i beregningerne, at myndighederne skal håndtere og vedligeholde de fornødne systemer til selvbetjening, herunder så systemnedbrud kan undgås.

Som led i den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi er det aftalt mellem KL, Danske Regioner og de statslige myndigheder, at der iværksættes en opfølgning på overgangen til digital kommunikation. Opfølgning på, hvordan digitaliseringsgraden på de relevante områder udvikler sig, skal blandt andet bidrage til at vurdere, hvorvidt myndighederne når de forudsatte digitaliseringsgrader og afledte effektiviseringsgevinster.

Finansministeriet skal derudover bemærke, at det er den enkelte myndighed, herunder kommunen, der som i dag er ansvarlig for, at medarbejderne har de rette kompetencer til at servicere borgerne indenfor gældende lovgivning. Dertil forudsættes det ligeledes, at myndighederne som i dag løbende følger op på deres medarbejders generelle trivsel. Lovforslaget ændrer ikke på de vilkår og muligheder, der findes i det arbejdsretlige system.

For så vidt angår eventuelle økonomiske konsekvenser for borgerne skal det bemærkes, at det er op til den enkelte borger, hvilke genstande borgeren ønsker at investere i, og at lovforslaget ikke medfører købetvang af PC'er eller andre digitale platforme for borgerne. Det bemærkes, at 89 pct. af danskerne mellem 16 og 89 år ifølge Danmarks Statistik 2012 allerede har adgang til PC med internet i hjemmet.

Høringssvarene giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

3. Høringssvar med bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

3.1 Ansøgning om begravelseshjælp (lovforslagets § 5, nr. 2)

Ældre Sagen efterlyser en præcisering af, hvordan muligheden er for at lade bedemanden sørge for ansøgning om begravelseshjælp, som tilfældet ofte er i dag.

Danske Bedemænd bemærker, at de går ud fra, at det også med vedtagelse af den nye lov vil være muligt for bedemændene at søge om begravelseshjælp på de pårørendes vegne.

Kommentar:

Finansministeriet kan oplyse, at lovforslaget ikke ændrer på muligheden for at pårørende kan give en bedemand fuldmagt til at ansøge om begravelseshjælp vedrørende afdøde.

Der arbejdes på at udvikle en fællesoffentlig digital partsrepræsentationsløsning, der skal give borgerne mulighed for, at borgeren digitalt kan give fuldmagt til, at en anden, herunder en bedemand, kan handle på vegne af borgeren i en konkret selvbetjeningsløsning, som eksempelvis ansøgning om begravelseshjælp. Der henvises til afsnit 3.5 Fuldmagtløsning ovenfor samt lovforslagets almindelige bemærkninger afsnit 3.1 Grundlæggende forvaltningsretlige principper.

Det fremgår af borger.dk, at et betydeligt antal kommuner tilbyder digital afgivelse af fuldmagt til bedemænd til brug for at ansøge om begravelseshjælp.

Høringssvaret giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

3.2 Ansøgning om støtte til hjælpemidler (lovforslagets § 8)

KL tolker lovforslaget således, at det omfatter kropsbårne hjælpemidler, det vil sige, at kommunerne vil tilbyde digitale selvbetjeningsløsninger, der er målrettet kropsbårne hjælpemidler.

Odense kommune er uforstående overfor, at det alene er hjælpemidler efter servicelovens § 112, der er omfattet af lovforslaget, mens forbrugsgoder efter § 113, handicapbiler efter § 114 og boligændringer efter § 116 ikke er medtaget. Hvis hjælpemiddelområdet skal være omfattet, vil det stille krav om investering i selvbetjeningsløsninger. Endvidere anføres blandt andet, at forslaget kan betyde øget administration og øget tidsforbrug i kommunerne. Endelig kan det ikke defineres, hvilke ansøgninger der ikke kræver hjemmebesøg eller øvrig visitation.

Kommentarer

Finansministeriet skal bemærke, at regeringen, KL og Danske Regioner i 2012 har udarbejdet en samlet analyse og truffet beslutning om at igangsætte anden bølge af kommunale områder, der overgår til obligatorisk digital selvbetjening i 2013. Herudover har regeringen besluttet, hvilke statslige områder, der skal være

omfattet af bølge to. Forbrugsgoder efter servicelovens § 113, handicpbiler efter § 114 og boligændringer efter § 116 indgår ikke i disse områder.

Social- og Integrationsministeriet har til brug for besvarelse af høringssvaret oplyst, at de ansøgninger, der er omfattet af lovforslaget, er, tilskud til hjælpemidler, som borgeren i dag typisk selv kan ansøge om, uden der er behov for hjemmebesøg eller øvrig visitation. Hvilket også fremgår af lovforslagets almindelige bemærkninger afsnit 4.4.6. Dette gælder især kropsbårne hjælpemidler. Kropsbårne hjælpemidler dækker over personligt tilpassede hjælpemidler eksempelvis paryk, glasøje, proteser, stomiudstyr mv. Her vil borgeren skulle anvende digitale løsninger. På en række områder vælger kommunerne i dag at tildele hjælpemidler på baggrund af visitation ved besøg i hjemmet eller telefonisk henvendelse. Dette kan eksempelvis skyldes, at der er behov for uddybende oplysninger, hvorfor selvbetjening ikke på alle områder er den bedste løsning. På særskilte områder, hvor det vurderes at være mere effektivt, kan kommunerne fortsat anvende denne procedure.

Høringssvaret giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

3.3 Ansøgning om prøvelse af ægteskabsbetingelserne (lovforslagets § 9)
KL forslår, at det præciseres, at hvis en af parterne, der skal vies, undtages fra det digitale krav, gælder det begge parter, idet der kræves en fælles ansøgning med to underskrifter.

Kommentar

Social- og Integrationsministeriet har til brug for besvarelse af høringssvaret oplyst, at ministeriet enig med KL i, at kravet om anvendelse af den digitale ansøgningsløsning ved prøvelse af ægteskabsbetingelserne (vielse) bortfalder for begge parter, hvis der foreligger særlige forhold, der gør, at en af parterne ikke må forventes at kunne anvende den digitale selvbetjeningsløsning. Social- og Integrationsministeriet oplyser, at dette vil blive beskrevet i den vejledning om behandling af vielsessager, som udsendes som et led i udmøntningen af loven.

Høringssvaret giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

3.4 Ansøgning om navneændring (lovforslagets § 10)

KL foreslår, at det tydeliggøres i lovbemærkningerne, at navneændring i forbindelse med vielse også er omfattet af lovforslaget, og at det bør være muligt at ansøge om navneændring digitalt ved ansøgning om vielse i ét samlet forløb.

Kommentar

Social- og Integrationsministeriet og Ministeriet for Ligestilling og Kirke har til brug for besvarelse af høringssvaret oplyst, at ansøgninger om navneændring og prøvelse af ægteskabsbetingelserne indgives til to forskellige myndigheder,

henholdsvis kommunen og personregisterføreren. Det vil afhænge af den praktiske udformning af de digitale løsninger på de to områder, om anmodninger om vielse og om navneændring i forbindelse med vielsen kan indgives digitalt i et samlet forløb. Det er hensigten, at begge selvbetjeningsløsninger skal kunne tilgås via borger.dk.

Høringssvaret giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

3.5 Anmeldelse af cykeltyveri (lovforslagets § 12)

Datatilsynet bemærker for så vidt angår cykeltyveri, at det ikke fremgår, om den omtalte e-mail med anmeldelsen sendes via det åbne internet, og om den indeholder personnummeret. Tilsynet skal understrege, at hvis der er tale om, at oplysninger om personnummer transmitteres via det åbne internet, skal der anvendes kryptering. Det fremgår heller ikke, om den kvittering, som sendes til borgeren efter anmeldelsen, indeholder personnummeret og om den sendes via det åbne internet. I givet fald skal der ligeledes her anvendes kryptering.

Kommentar:

Justitsministeriet har til brug for besvarelse af høringssvaret indhentet en udtalelse fra Rigspolitiet, der har oplyst, at den omtalte e-mail med anmeldelsen sendes via de officielle politi.dk e-mailadresser, og der dermed ikke sker en transmission over det åbne internet. Rigspolitiet bemærker endvidere, at den kvittering på anmeldelsen, som borgeren modtager, i dag sendes med almindelig post og ikke via e-mail. Hvis den kvittering, der sendes til borgeren, på sigt vil blive sendt pr. e-mail, vil det ske under hensyntagen til Datatilsynets bemærkninger.

Finansministeriet skal i øvrigt henvise til, at den offentlige myndighed, herunder politiet, forudsættes at iagttage persondataloven ved deres virke og håndtering af oplysninger samt ved udvikling og implementering af digitale selvbetjeningsløsninger. Der henvises til lovforslagets almindelige bemærkninger afsnit 3.2 om Persondatabeskyttelse.

Høringssvaret giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

3.6 Ansøgning om kørekort (lovforslagets § 13)

KL forudsætter, at der arbejdes for, at hele kørekortområdet digitaliseres på sigt.

IT-Branchen opfordrer for så vidt angår kørekort til at fortsætte arbejdet med at fuld-digitalisere alle processer om bestilling af kørekort samt tilpasse lovgivningen, så behov for fysisk fremmøde og manuel betjening fjernes helt til fordel for en reel fuldautomatiseret selvbetjeningsproces, og ikke kun på området for duplikatkørekort.

Aalborg Kommune imødeser for så vidt angår kørekort, at det fulde effektiviseringspotentiale for digitale fotos udnyttes og foreslår, at der stilles krav til alle kommunerne om, at ansøgning om kørekort skal ske ved indlevering af digitale foto og med anvendelse af digital underskrift.

Kommentar:

Justitsministeriet har til brug for besvarelse af høringssvaret oplyst, at proceduren for udstedelse af kørekort afhænger af, om der for eksempel er tale om udstedelse af kørekort i forbindelse med førstegangserhvervelse, duplikatkørekort, midlertidigt erstatningskørekort, internationalt kørekort mv. Proceduren kan efter omstændighederne være kompleks og involvere mange interessenter. Justitsministeren vil derfor, hvis lovforslaget vedtages, i første omgang med hjemmel i den foreslåede bestemmelse i færdselslovens § 56 b, jf. lovforslagets § 13, fastsætte bestemmelser om obligatorisk digital selvbetjening for borgerne i forhold til indlevering af ansøgning om udstedelse af duplikatkørekort. Det skyldes, proceduren for udstedelse af denne type kørekort er den mest simple.

Den foreslåede bestemmelse i færdselslovens § 56 b vil, som anført i bemærkningerne til lovforslagets § 13, på sigt også kunne anvendes til at fastsætte regler af en karakter, som beskrevet ovenfor, for så vidt angår udstedelse af andre kørekort end duplikatkørekort og for så vidt angår indlevering af materiale, herunder digitale fotos, der skal vedlægges en ansøgning om kørekort. Justitsministeriet vil således på baggrund af erfaringerne med ordningen med duplikatkørekort vurdere, om en ordning med obligatorisk digital selvbetjening for borgerne med fordel kan udbredes til andre kørekorttyper.

Høringssvaret giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

3.7 Ansøgning om pas (lovforslagets § 14)

Datatilsynet henviser for så vidt angår pas-området til sin udtalelse af 25. marts 2011 vedrørende udkast til forslag til lov om ændring af lov om pas til danske statsborgere mv. (Fingeraftryk i pas) og vedlægger høringssvaret.

I høringssvaret har Datatilsynet overordnet peget på, at indførelse af biometri i pas kan få vidtgående konsekvenser for indehaverne af passet. Dette bør ikke ske uden en grundig vurdering af indvirkningerne på privatlivets fred.

I Danmark er der tale om en opgave, som skal løses af flere myndigheder, og der vil eventuelt blive tale om anvendelse af forskellige it-løsninger i det omfang, en kommune selv har mulighed for at indgå aftale med en leverandør.

På denne baggrund har Datatilsynet opfordret til, at der gennemføres en såkaldt privatlivsimplications analyse (Privacy Impact Assessment eller PIA). I den forbindelse bør alle elementer i løsningen analyseres, og der bør sikres procedurer

og garantier til beskyttelse af oplysningerne og til imødegåelse af risici i forhold til borgernes ret til beskyttelse af personoplysninger og privatliv.

Datatilsynet udtaler endvidere, at der henset til oplysningernes karakter efter tilsynets opfattelse er behov for at overveje, hvordan der med brug af såkaldte privatlivsfremmende teknologier kan skabes en yderligere beskyttelse af oplysningerne. Datatilsynet har i den forbindelse som eksempel peget på muligheden af, at håndteringen af fingeraftrykket sker adskilt fra oplysningerne om borgernes identitet og billede. Datatilsynet anbefalede således, at det overvejes at håndtere oplysninger om fingeraftryk og oplysninger, der kan anvendes til at identificere borgeren, adskilt. Datatilsynet går umiddelbart ud fra, at der kan være behov for, at sammenhængen mellem fingeraftryk og person foreligger ved selve optagelsen af fingeraftrykket og ved fremstillingen af passet, men ikke ved den mellemliggende transmission og ved en eventuelt (kortvarig) lagring. Datatilsynet henviste herved til grundbetingelserne i persondatalovens § 5 og § 41, stk. 3.

Datatilsynet skal opfordre til, at det anførte tilsvarende tages i betragtning, hvis der påtænkes anvendt nye løsninger i forbindelse med udstedelse af pas.

Datatilsynet henviser endvidere til Justitsministeriets besvarelse af spørgsmål nr. 2 vedrørende forslag til lov om ændring af lov om pas til danske statsborgere mv. og udlændingeloven (Fingeraftryk i pas m.v.) (L 202, 2010-2011 (1. samling)).

Kommentar:

Justitsministeriet har til brug for besvarelse af høringsvaret oplyst, at Datatilsynets høringsvar ikke som sådan giver Justitsministeriet anledning til bemærkninger, men at ministeriet kan tilslutte sig, at etableringen af en digital ansøgningsprocedure ved ansøgning om pas skal ske under hensyntagen til pasansøgerens privatliv.

Høringsvaret giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

3.8 Ansøgning om straffeattest til privat brug (nu § 18 tidligere § 15)
Datatilsynet påpeger, at der ved udstedelse af straffeattester er tale om, at den registrerede får indsigt i oplysninger om sig selv efter persondatalovens § 31. Datatilsynet påpeger samtidig, at der af forarbejderne til persondatalovens § 31 bl.a. fremgår følgende: "Der stilles ikke særlige formkrav til begæringen. Den kan således fremsættes mundtligt såvel som skriftligt." Datatilsynet bemærker i den forbindelse, at der i givet fald vil være tale om regler, der berører den grundlæggende rettighed for borgerne til at få indsigt i oplysninger om dem selv, og som fraviger persondataloven. Samtidig bemærker Datatilsynet, at overvejelserne om, hvorvidt det er muligt at foretage en sådan fravigelse, ikke er afspejlet i lovforslaget i den form lovforslaget havde, da det blev sendt i høring.

Datatilsynet har efterfølgende i et supplerende høringsvar anført, at en fravigelse af forudsætningen i persondataloven om, at der ikke kan stilles formkrav til en

borgers anmodning om indsigt, bør underkastes en politisk beslutningsproces og kun bør gennemføres, hvor vægtige samfundsmæssige hensyn taler herfor.

Endelig har Datatilsynet i den forbindelse anmodet om, at forslaget tillige overvejes i forhold til overordnede regler om databeskyttelse på området, herunder Rådets rammeafgørelse 2008/977/RIA af 27. november 2008 om beskyttelse af personoplysninger i forbindelse med politisamarbejde og retligt samarbejde i kriminalsager.

Datatilsynet har i forhold til de specielle bemærkninger til lovforslagets § 15 nu § 18 om, at straffeattesten sendes digitalt til borgeren via den fællesoffentlige løsning "Digital postkasse", bemærket, at § 3, stk. 1, i lov om Offentlig Digital Post indeholder en bestemmelse om, at fysiske personer, der er 15 år eller derover, og som har bopæl eller fast ophold i Danmark, skal tilsluttes Offentlig Digital Post, medmindre personen fritages for obligatorisk tilslutning, jf. lovens § 5, stk. 1 og 3. Ifølge lovens § 12, stk. 2, fastsætter finansministeren tidspunktet for ikrafttrædelsen af § 3, stk. 1. Bestemmelsen er endnu ikke sat i kraft. I forlængelse heraf bemærker Datatilsynet, at det ikke står Datatilsynet klart, om det med det foreliggende forslag er hensigten at gøre tilslutning til Offentlig Digital Post obligatorisk for personer, der anmoder om private straffeattester, inden den generelle forpligtelse efter lov om Offentlig Digital Post træder i kraft, eller om løsningen kun skal anvendes i forhold til personer, der frivilligt har tilsluttet sig Offentlig Digital Post.

Kommentar:

Justitsministeriet har til brug for besvarelse af høringssvaret bidraget med kommentarer. Justitsministeriet henviser til, at formålet med lovforslaget er omtalt i pkt. 1 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget. Som det fremgår heraf, er det hensigten, at det for borgerne frem mod 2015 bliver obligatorisk at bruge digitale selvbetjeningsløsninger i kommunikationen med de offentlige myndigheder i forbindelse med ansøgninger, anmeldelser, indberetninger mv. Digital selvbetjening bliver således den primære kommunikationskanal. Målet er at udfase papirblanketter og formularer, sådan at alle borgere betjener sig selv ved hjælp af de digitale løsninger, som den offentlige myndighed stiller til rådighed. Der vil blive tale om en gradvis overgang, efterhånden som der er brugervenlige digitale løsninger tilgængelige på stadig flere områder. Målet er at effektivisere den offentlige sektor ved at sikre en bedre ressourceudnyttelse samtidig med, at borgerne oplever en bedre service. Det er afgørende, at der er god hjælp at hente for de borgere, der ikke kan bruge de digitale løsninger eller på anden vis har brug for støtte. Det skal være muligt i særlige tilfælde blandt andet at tage højde for personer, der ikke er fortrolige med it, og sikre, at disse betjenes på anden vis end ved digital selvbetjening. Herved sikres det, at alle borgere, også de der ikke må forventes at kunne benytte digitale selvbetjeningsløsninger, fortsat kan komme i kontakt med de offentlige myndigheder. Det er den offentlige myndighed, der, under hensynstagen til den enkelte borgers behov, anviser, hvilken

kommunikationskanal borgere, der ikke ansøger digitalt, vil skulle anvende. Disse borgere får dermed samme muligheder for at blive betjent som de borgere, der selv eller ved hjælp er i stand til at anvende de digitale løsninger.

Justitsministeriet henviser til, at det endvidere fremgår af de specielle bemærkninger til lovforslagets § 18 (tidligere § 15), at Justitsministeriet, hvis lovforslaget vedtages, med hjemmel i den foreslåede bemyndigelsesbestemmelse agter at fastsætte nærmere regler om, at borgerne ved indgivelse af ansøgning om straffeattest til privat brug skal anvende den digitale procedure, som politiet anviser. Som det endvidere fremgår, vil det i reglerne blive fastsat, at politiet kan afvise ansøgninger, der ikke indgives ved digital selvbetjening. Det vil imidlertid tillige blive fastsat, at politiet skal tilbyde, at ansøgningen kan indgives på anden måde end ved digital selvbetjening, hvis politiet finder, at der foreligger særlige forhold, der gør, at borgeren ikke må forventes at kunne anvende den digitale selvbetjeningsløsning.

Det er på den ovennævnte baggrund Justitsministeriets opfattelse, at den foreslåede bemyndigelsesbestemmelse og de regler, som der agtes indført vedrørende obligatorisk digital selvbetjening vedrørende private straffeattester, ikke udgør en hindring for, at en person kan opnå indsigt i de persondata, der behandles om den pågældende i den offentlige forvaltning.

Af samme grund vurderer Justitsministeriet, at reglerne heller ikke indebærer en fravigelse af artikel 12 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 95/46/EF af 24. oktober 1995 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og fri udveksling af sådanne oplysninger. Den nævnte artikel vedrører retten til indsigt, og af artiklen fremgår, at medlemsstaterne sikrer enhver registreret ret til hos den registeransvarlige

a) frit og uhindret, med rimelige mellemrum og uden større ventetid eller større udgifter

- at få oplyst, om der behandles personoplysninger om den pågældende selv, samt mindst formålene med behandlingen, hvilken type oplysninger det drejer sig om, og modtagerne eller kategorierne af modtagere af oplysningerne

- at få meddelt letforståelig information om, hvilke oplysninger der er omfattet af behandlingerne, samt enhver tilgængelig information om, hvorfra disse oplysninger stammer

- at få at vide, hvilken logik der ligger bag edb-behandlingen af oplysningerne om den pågældende, i det mindste i forbindelse med edb-baserede afgørelser som omhandlet i artikel 15, stk. 1

b) efter omstændighederne at få oplysninger, som ikke er blevet behandlet i overensstemmelse med dette direktiv, berigtiget, slettet eller blokeret, navnlig hvis de er ufuldstændige eller urigtige

c) at få udvirket, at tredjemand, til hvem sådanne oplysninger er blevet videregivet, underrettes om enhver berigtigelse, sletning eller blokering, der er foretaget i overensstemmelse med litra b), medmindre underretning viser sig umulig eller er uforholdsmæssig vanskelig.

Herudover vurderer Justitsministeriet, at den foreslåede bemyndigelsesbestemmelse og de regler, som agtes indført vedrørende

obligatorisk digital selvbetjening vedrørende private straffeattester, ikke berører Rådets rammeafgørelse 2008/977/RIA af 27. november 2008 om beskyttelse af personoplysninger i forbindelse med politisamarbejde og retligt samarbejde i kriminalsager. Justitsministeriet bemærker i den forbindelse, at reglerne i rammeafgørelsen om retten til indsigt svarer til reglerne i direktivet.

Justitsministeriet foreslår i lyset af Datatilsynets høringssvar, at følgende afsnit indarbejdes som sidste afsnit i lovforslagets almindelige bemærkninger pkt. 4.4.7. om straffeattest:

”Det bemærkes i den forbindelse, at der ved udstedelse af private straffeattester er tale om, at den registrerede får indsigt i oplysninger om sig selv efter persondatalovens § 31. Af bemærkningerne til persondatalovens § 31 fremgår det, jf. lovforslag nr. 147 fremsat den 9. december 1999, at der ikke stilles særlige formkrav til begæringen. Den kan således fremsættes mundtlig såvel som skriftligt. Den foreslåede bemyndigelsesbestemmelse og de regler, som der agtes indført vedrørende obligatorisk digital selvbetjening vedrørende private straffeattester, fraviger forudsætningen i persondataloven, om at begæring om indsigt kan afgives både skriftligt og mundtligt. Det er imidlertid Justitsministeriets opfattelse, at reglerne ikke derved kommer til at udgøre en hindring for, at en person kan opnå indsigt i de persondata, der behandles om den pågældende i den offentlige forvaltning. Det tilføjes, at det er Justitsministeriets vurdering, at de EU-regler om persondataskyttelse, der er relevante på området, ikke er til hinder for den fremtidige ordning.”

For så vidt angår Datatilsynets bemærkninger om den digital postkasse har Justitsministeriet oplyst, at det er hensigten, at regler efter den foreslåede § 18 om pligt til at anvende en digital ansøgningsløsning ved indgivelse af ansøgning om straffeattest til privat brug vil blive fastsat, så der pr. 1. december 2013 kan indføres obligatorisk digital selvbetjening på området. Hvis de tekniske forudsætninger herfor ikke fuldt ud er opfyldt på dette tidspunkt, kan justitsministeren fastsætte, at digital selvbetjening på området indføres på et tidspunkt efter den 1. december 2013. Justitsministeriet vil imidlertid ikke fastsætte regler i medfør af § 18, som gør det obligatorisk for personer, der ansøger om private straffeattester, at tilslutte sig Offentlig Digital Post, inden den generelle forpligtelse hertil indtræder efter lov om Offentlig Digital Post. Før den generelle forpligtelse efter lov om Offentlig Digital Post træder i kraft, vil der således kun blive udstedt regler om, at ansøgning om udstedelse af privat straffeattest skal indgives digitalt, når det måtte være teknisk muligt via en fjernprintløsning at sende straffeattesten til folkeregisteradressen for de personer, som ikke måtte ønske at give samtykke til fremover generelt at modtage digital post fra alle offentlige myndigheder.

Lovforslagets almindelige bemærkninger vedrørende ansøgning om privat straffeattest vil blive præciseret, som det fremgår ovenfor.

3.9 Ansøgning om kunststøtte (nu § 15 tidligere § 16)

Statens Kunstfond (bestyrelse og repræsentantskab i fællesskab) anfører, at den digitale selvbetjeningsløsning, som anvendes i dag, ikke har fungeret optimalt. Statens Kunstfond bemærker endvidere, at der kan forekomme bilagsmateriale, som ikke kan digitaliseres.

Kommentar:

Finansministeriet skal henlede opmærksomheden på, at det fremgår af lovforslagets almindelige bemærkninger afsnit 4.1 Lovforslagets udformning, at det afhænger af lovgivningen på det enkelte område og indretningen af den enkelte selvbetjeningsløsning i hvilket omfang øvrige oplysninger, herunder bilag, i tilknytning til ansøgningen kan eller skal indgives ved anvendelse af den digitale selvbetjeningsløsning.

Kulturstyrelsen har til brug for besvarelse af høringssvaret oplyst, at Kulturstyrelsen har taget det anførte om den nuværende selvbetjeningsløsning til efterretning, og at Kulturstyrelsen er opmærksom på hensynet til brugeroplevelsen af de digitale ansøgninger.

Kulturstyrelsen bemærker, at som udgangspunktet skal alt materiale dokumenteres digitalt. Der kan dog forekomme materiale, som ikke kan digitaliseres, og som derfor kun kan beskrives i selve ansøgningen, hvorefter det pågældende udvalg enten kan få dette supplerende materiale tilsendt, eller bese det på anden vis. Selve ansøgningen skal dog indgives digitalt, og i denne forbindelse skal det supplerende materiale dokumenteres i det omfang det er muligt.

Høringssvaret giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

3.10 Ansøgning om kunststøtte (nu § 16 tidligere § 17)

Statens Kunstråds repræsentantskab bemærker, at Kulturstyrelsen ikke i tilstrækkelig grad vurderes at have de fornødne ressourcer til effektivt at kvalitetssikre den digitale betjening.

Statens Kunstråd bemærker yderligere, at lovforslaget giver hjemmel til at imødekomme mundtlige ansøgninger. Rådet udtrykker betænkelighed ved ressourceforbruget ved denne ansøgningsform.

Kommentar:

Finansministeriet skal henvise til, at det er den enkelte offentlige myndighed, her Statens Kunstråd, der bestemmer, hvilken kommunikationskanal, der skal anvendes ved ansøgninger, der ikke skal indgives digitalt. Statens Kunstråd har således blot mulighed for at vælge den mundtlige ansøgningsform, hvis det i helt særlige tilfælde skønnes at være den mest hensigtsmæssige løsning.

Kulturstyrelsen har til brug for besvarelse af høringssvaret oplyst, at Kulturstyrelsen har taget det anførte om den nuværende selvbetjeningsløsning til efterretning, at det er Kulturstyrelsens vurdering, at driftsstabilitet er en kritisk faktor i relation til digital selvbetjening, hvorfor Kulturstyrelsen prioriterer dette område højt.

Høringssvaret giver ikke anledning til at foretage ændringer i lovforslaget.

4. Oversigt over høringsparter

Særlige interessenter

Advokatsamfundet (Advokatrådet), Akademiraadet, Amatørernes Kunst & Kultur Samråd, Andelsboligforeningernes Fællesrepræsentation (ABF), Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Arkitektforeningen, ASSITEJ Danmark, Astma-Allergiforbundet, ATP, Bedre Psykiatri, Begravelse Danmark, Bibliotekschefforeningen, Billedkunstnernes Forbund, Biskopperne, Boligselskabernes Landsorganisation, Brancheforeningen for Kommunal Skadedyrsbekæmpelse, Brancheforeningen for Skadedyrsfirmaer, Brancherådet for Scenedans i Danmark, Brugerforeningen, Børne- og Ungdomspædagogernes Landsforbund (BUPL), Børne- og Kulturchefforeningen (BKF), Børnerådet, Børnesagens Fællesråd, Børns Vilkår, Center for små handicapgrupper, Cyklistforbundet, Daginstitutionernes Landsorganisation (DLO), Danish Crafts, Danmarks Biblioteksforening, Danmarks Evalueringsinstitut, Danmarks Kirketjenerforening, Danmarks Kordegneforening, Danmarks Lærerforening, Danmarks Miljøundersøgelser, Danmarks Privatskoleforening, Danmarks Provsteforening, Danmarks Teaterforeninger, Dansk Amatør Musik, Dansk Arbejdsgiverforening (DA), Dansk Artistforbund, Dansk Blindesamfund, Dansk Energi, Dansk Erhverv, Dansk Forfatterforening, Dansk Friskoleforening, Dansk Galleri Sammenslutning, Dansk Handicap Forbund, Dansk IT, Dansk Kirkemusiker Forening, Dansk Komponistforening, Dansk Kunstherråd, Dansk Kørelærer-Union, Dansk Køreskole Forening, Dansk Live, Dansk Musikerforbund, Dansk Musikpædagogisk Forening, Dansk Musikskolesammenslutning (Damusa), Dansk Organist og Kantor Samfund, Dansk Skovforening, Dansk Skuespillerforbund, Dansk Socialrådgiverforening, Dansk Sygeplejeråd, Dansk Told og Skatteforbund, Dansk Transport og Logistik (DTL), Danske Advokater, Danske Bedemænd, Danske Billedkunstneres Fagforening, Danske Busvognmænd, Danske Dramatikere, Danske Familieadvokater, Danske Filminstruktører, Danske Fysioterapeuter, Danske Handicaporganisationer, Danske Jazz-, Beat- og Folkemusikautorer, Danske Koncert- og Kulturhuse, Danske Kunsthåndværkere, Danske Kørelæreres Landsforbund, Danske Musik- og Kulturskoleledere, Danske Patienter, Danske Populærautorer, Danske Regioner, Danske Skoleelever, Danske Skønlitterære Forfattere, Danske Teatres Fællesorganisation, DANVA, Datatilsynet, DATS – Landsforeningen for Dramatisk Virksomhed, De Frie Koreografer, De Samvirkende Invalideorganisationer, Den Danske Dommerforening, Den Danske Filmskole, Den Danske Præsteforening, Den katolske Kirke, Den Uvildige Konsulentordning på Handicapområdet, Designskolen Kolding, Det Centrale Handicapråd, Det Danske Akademi, Det Danske Filminstitut, Det Ethiske Råd, Det Fynske Kunstakademi, Det Humanistiske fakultet ved Aalborg Universitet, Det Humanistiske fakultet ved Aarhus Universitet, Det Humanistiske fakultet ved Københavns Universitet, Det Humanistiske fakultet ved Syddansk Universitetscenter, Det Jyske Kunstakademi, Det Jyske Musikkonservatorium, Det Kgl. Danske Kunstakademis Billedkunstskoler, Det Kgl. Danske

Kunstakademis Skoler for Arkitektur, Design og Konservering, Det Kgl. Danske Musikkonservatorium, Det Sociale Netværk, Deutscher Schul- und Sprachverein für Nordschleswig, Diabetesforeningen, DI ITEK, Dokumentations- og Rådgivningscentret om Racediskrimination, Dommerfuldmægtigforeningen, Domstolenes Tjenestemandforening, Dramatikeruddannelsen ved Aarhus Teater, DTU Transport, Efterskoleforeningen, Ergoterapeutforeningen, Et barn to forældre, Fag og Arbejde (FOA), Fagligt Fælles Forbund (3F), Familiens Forening, Film- og tv-arbejderforeningen (FAF), Finanssektorens Arbejdsgiverforening (FA), Forbundet af Kirke- og Kirkegårdsansatte, Foreningen af Advokater og Advokatfuldmægtige, Foreningen af Danske Dramaturger, Foreningen af Danske Kirkegårdsledere, Foreningen af Danske Sceneinstruktører, Foreningen af Katolske Skoler i Danmark, Foreningen af Kristne Friskoler, Foreningen af Kunsthaller i Danmark, Foreningen af Offentlige Anklagere, Foreningen af Offentlige Chefer i Statsforvaltningerne, Foreningen af Provstisekretærer, Foreningen af Statsadvokater, Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Statsforvaltningsjurister, Foreningen af Socialchefer i Danmark, Foreningen af Sognemedhjælpere i Danmark, Foreningen af Uafhængige Scenekunstnere, Foreningen af Unge Kunstnere og Kunstformidlere, Foreningen Danske Designere, Foreningen Far til Støtte for Børn og Forældre, Foreningsfællesskabet LigeVærd, Forfatterskolen, Forbrugerombudsmanden, Forbrugerrådet, Forenede Danske Motorejere (FDM), Forlæggerforeningen, Frie Børnehaver og fritidshjem, Frie Danske Lastbilvognmænd (FDL), Frie Skolers Lærerforening, FSR – danske revisorer, FTF - Hovedorganisation for partipolitisk uafhængige tjenestemand- og funktionærorganisationer, Fællesrådet for udøvende kunstnere, Gigtforeningen, Handel, Transport og Serviceerhvervene, HIV-Danmark, HK-Landsklubben Danmarks Domstole, HK-Landsklubben for Politiet, Husholdnings- og Håndarbejdsskolerne, Institut for Blinde og Svagsynede, Institut for Kultur og Identitet ved Roskilde Universitetscenter, Institut for Menneskerettigheder, IT-Branchen, IT-Politisk Forening, Jordemoderforeningen, Kommunernes Landsforening (KL), Kulturministeriets Rektorer (KUR), Kunstnersammenslutningernes Samråd, Køreprøvesagkyndiges Landsforening, Landbrug & Fødevarer, Landsdelsorkesterforeningen, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Landsforeningen Børn og Samvær, Landsforeningen af 10. Klaseskoler i Danmark, Landsforeningen af forældre til børn i dagtilbud (FOLA), Landsforeningen af Menighedsråd, Landsforeningen af Opholdssteder, Botilbud og Skolebehandlingstilbud (LOS), Landsforeningen af psykiatribrugere (LAP), Landsforeningen SIND, Landsforeningen af Ungdomsskoleledere, Landsorganisationen for førtidspensionister, Landsorganisationen i Danmark (LO), Landsskatteretten, Ledernes Hovedorganisation, Lejernes Landsorganisation, Lilleskolerne - en sammenslutning af frie grundskoler, Lægeforeningen, Menighedernes daginstitutioner, Musik og Ungdom, Mødrehjælpen, Organisationen af Rytmske Amatørmusikere (ORA), Organisationen Danske Museer, Organistforeningen, Parcelhusejernes Landsforening, Patient Foreningernes Samvirke, Patientforeningen Danmark,

Patientforsikringen, Patientombuddet, Personregisterførerne i Sønderjylland, Politidirektørforeningen, Politiforbundet i Danmark, Post Danmark, Præsidenterne for samtlige byretter, Præsidenten for Vestre Landsret, Præsidenten for Østre Landsret, Red Barnet, Refusionsudvalget for børneteater, Retspolitisk Forening, Retssikkerhedsfonden, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, Rigsrevisionen, Rytmisk Musikkonservatorium, Rådet for Etniske Minoriteter, Rådet for Sikker Trafik, Sammenslutningen af Danske Scenografer, SAND – De hjemløses landsorganisation, Scenekunstnere Uden Scene, Sjældne Diagnoser, Skatteborgerforeningen, Skatterevisorforeningen, Skolelederforeningen, Skole og Samfund, Skuespillerskolen ved Aarhus Teater, Socialpædagogernes Landsforbund (SL), Statens Kunstfond, Statens Kunstfonds Repræsentantskab, Statens Kunstråd, Statens Kunstråds Repræsentantskab, Statens Scenekunst, Statens Værksteder for Kunst, Stiftsøvrighederne, Syddansk Musikkonservatorium og Skuespillerskole, Teatercentrum, Teatrenes Interesse Organisation (TIO), Telekommunikationsindustrien i Danmark, Uafhængige Scenekunstnere, Uddannelsesforbundet, Ungdomsringen, Ungdomsskoleforeningen (UNG), Ældremobiliseringen, Ældresagen, Aarhus Universitet (Institut for Plantebeskyttelse og Skadedyr).

Ministerier

Ankestyrelsen, Beskæftigelsesministeriet, Domstolsstyrelsen, Erhvervsstyrelsen, Erhvervs- og Vækstministeriet, Forsvarsministeriet, Hjælpemiddelinstitutet, Justitsministeriet, Ligestillings- og Kirkeministeriet, Klima, Energi- og Bygningsministeriet, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Kulturministeriet, Miljøministeriet, Miljøstyrelsen, Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, Ministeriet for Børn og Undervisning, Ministeriet for Forskning Innovation og Videregående Uddannelser, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse, NaturErhvervsstyrelsen, Patientskadeankenævnet, SRF Skattefaglig Forening, Skatteministeriet, Social- og Integrationsministeriet, Styrelsen for Universiteter og Internationalisering, Sundhedsstyrelsen, Transportministeriet, Udenrigsministeriet, Økonomi- og Indenrigsministeriet.

Øvrige

Rigsombuddet på Færøerne/Færøernes Landsstyre og Rigsombudsmanden i Grønland